

כלכליסט

2012

רועי קורן

גברים בעבודה

מים בששון

בעוד כחודש יצטופפו המוני אנשים על גדות הנהר בקמבודיה כדי להשתתף בפסטיבל סיום עונת הגשמים, ולצפות במירוץ סירות שמאתגר את חוקי הפיזיקה

צילום: אי.מי.אי

בדיק כשאצלנו החורף עושה קולות של "עור רגע אני מגיע ותחזיקו אותי לפני שאני מציף עוד צומת בפתח תקווה", בדרום-מזרח אסיה עונת הגשמים דווקא מנופפת לש"ל, ונפרדת עד שתשוב בכוחות מחור דשים בשנה הבאה. ובדרום-מזרח אסיה לא מדובר בגשם הבלאי שלנו, המזלף ממטרים פזורים כאילו עושה טובה, אלא במונסונים אימתניים, העושים שמות באזור מוכה אסונות הטבע הזה. אז כשה ללו מניחים סוף סוף לתושבי חלק העולם ההוא, הם חוגגים מכל הלב.

אחת החגיגות הללו תצא לדרך ב-27 בנובמבר, בפנום פן בירת קמבודיה. העיר היא מקום המפגש של שני נהרות: נהר המקונג ונהר הטונלה סאפ, ולמשך שלושה ימים יהיה מקום מפגש הנהרות מוקד החגיגות. בנוסף לסוף עונת הגשמים חוגגים הקמבודים את היפוך הזרימה בין שני הנהרות, ואולי החשוב מכל – הפסטיבל הזה, הקרוי בפשטות Cambodia Water Festival, מציין את פתיחת עונת הדיג. שורשיו ארוכים ומגיעים עד המאה ה-12, אז חגגו אוניות הצי המלכותי הקמבודי כדי להודות לאלי הנהר על היכול העתידי שהם אמורים לספק. במדינה שבה רבים מהתושבים מוצאים פרנסתם בין הגלים ורשתות הדיג בים ובנהר, עונת הדיג תקבע במידה רבה את צורת החיים לאורך השנה כולה. כל זה אומר שאין ברירה וצריך להתחנף לאלי הנהר כדי שהללו ידאגו ליכולי דיג מוצלחים. ואם להתחנף אז בענק. במשך שלושה ימים ולילות רצופים תתרחש קרחנת המים הזאת על גדות הנהר בפנום פן, מול עיני המוני קמבודים

חותרים על סירה בפנום פן. עשרות קמבודים, כולל מתופפים ורקדניות, על פיסת עץ והמאכל יוגש בנדיבות גם מחוץ לפגורה בימי הפסטיבל. אבל עם כל הכבוד לטקסים ולפולחנים ואפילו לאורו, אנחנו כאן בשביל תחרות הסירות. מבט בתמונה המצורפת למדור זה מעלה מיד את השאלה: איך בשם אלוהים הדבר הזה צף? לא לוחי הנהר פתרונים. לעתים נדחסים לאורכה של הסירה הדקיקה יותר מ-30 חותרים. אם נעשה תרגיל כפל פשוט, ובהנחה שמשקלו של חותר ממוצע כ-60 ק"ג (בכל זאת, קמבודים) מדובר בכמעט שתי טונות שיושבות על רצועת עץ סמלית. בנוסף לכך על סיפונה של כל סירה מפוזות בחינניות רקדניות לקול צלילי התופים, שגם הם מוצאים מקום על פס העץ. המנצחים במירוץ זוכים בפרס כספי, בכגדים חדשים, באורז במשקאות ואיך לא, בסיגריות לרוב.

תפריט הפסטיבל כולל שלוש מרכיבים מרכזיים: Bandaet Pratip, תהלוכת הסירות המוארות המייצגות את משרדי הממשלה ואת רשויות השלטון; Sampeah Preah Khae, מעין טקס פולחני הסוגר לירח שבמילואו מבטיח יכול דיג ראוי לשמו; ו-Ak Ambok, סעודה של אורז מקומי ללא קליפה, מעורב בכננות ובקוקוס. הסעודה נערכת בחצות בפגורה המקומית,

מה קורה היום

28.10

צילום: מיקי אלון

השופטת דליה דורנר. בדיון

"הדמוקרטיה הישראלית: תמונת מצב". דנה וייס מנחה דיון על חופש, אופוזיציה ומחאה. עם אורלי וילנאי, דליה דורנר, אראל מרגלית, דניאל פרידמן וירידיה שטרן (19:00, בית אבי חי, המלך ג'ורג' 44 ירושלים, בחינם).

תרבות

"אנשים אמיתיים". מד"ב משבדיה

"אנשים אמיתיים". דרמת מדע בדיוני שבדית שעוקבת אחרי רובוטים שנראים כמו בני אדם הנמצאים ביקום מקביל. הרובוטים, שתוכנתו כדי לשרת את בני האדם, מתחילים לפתח רגשות משלהם (HOT VOD, בחינם).

טלוויזיה

169 שקל במקום

338 שקל

קניות

אפרת בן צור. הופעה המלווה את אלבומה של בן צור "Robin", עם האורחת המיוחדת רונה קינן (22:00, זאפה תל אביב, ראול ולנברג 24, 80 שקל).

בן צור. מארחת את רונה קינן

הופעה

נעלי ספורט מוזלות. מבצע

מיוחד בחנויות האאוטלט של רשת ורטהיימר: נעליים של מותגים מובילים לילדים, נשים וגברים ב-99-299 שקל (עד 31 באוקטובר בסניפי האאוטלט של הרשת).

אם יש לכם שעתיים | תוכנית סרטי יצחק רבין

לכבוד יום הזיכרון לרבין יוקרנו בסינמטק ת"א סרטי ארכיונים, "צולם על ידי יצחק" של לימור פנחסוב וקטעים מ"שבעה ימים בנובמבר" של עמי שחורי (18:00, שפרינצק 4 תל אביב).

קולנוע

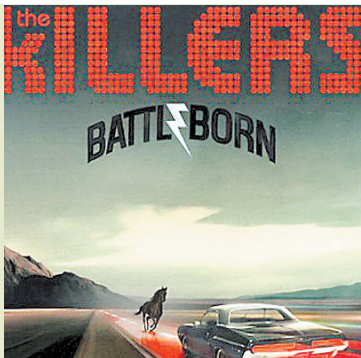
כתבו: עינת דנאל, שלי פריצקר

ביקורת | גיא בניוביץ'

אלבום | "Battle Born" של הקילרז

מהראשונה הם לקחו את הגוון הרד-קיסטי הברור, ומהשנייה את הקלידים והסאונד האלקטרוני. תוסיפו מעל התבשיל הזה את הקול של פלאוורס, אולי הדרמטי ביותר מאז פרדי מרקורי, וקיבלתם יצור היברידי מעניין, שפורח תח בהצלחה את העשור השני לקריירה שלו. אבל האלבום של הקילרז מוצלח בעיקר כי יש בו שורה של שירים טובים, רובם נכתבו על ידי פלאוורס. החל מ"Human" הפותח את האלבום, של פלאוורס, הפקתית (סטיב ליליוויט ודניאל לנואה

אי אפשר להישאר אדיש לקול של ברי נדון פלאוורס. מי מכס שזוכרים אותו מהלהיט "Human", יתקשו לשכוח את הגוון המיוחד הזה. אם הייתם מחברים את הגנים של ריק אוקיזוק מ"הקארז" למריאן גולד, סולן "אלפאויל" – זה הילד שהייתם מקבלים, גם מבחינת הסגנון המוזיקלי. והילד יודע לשיר. **קהל היעד:** חובבי רוק דרמטי בני-חוח איטלי. **דבר המבקר:** זה לא מקרי שהקארז ואלפאויל עולים בראש כששומעים את האלבום הרביעי של הלהקה האמריקאית המצליחה הזאת.

מסתובבים כאן ברקע) ושל שירים שמגלים עוד טפח בכל האזנה. בלדות כמו "Here With Me" יכולות להפחיד בפומפוזיות שלהן, אבל מנגד הקילרז

מציעים לכם קטעים כמו "Heart of a Girl", שמתחיל בשקט בשקט ואז מעלה אט אט על ריף גיטרה קלאסי, שמזכיר את "Sweet Jane" של ולווט אנדרגראונד. יש לקילרז הרבה ידע מוזיקלי וגם יכולת לצטט. אבל האזנה לאלבום בשלמותו משכנעת שהם כבר לא נשענים על הכתפיים של אף אחד. והעיקר: הקילרז משדרים תשוקה אדי-רה, שמשכנעת אותך ככל שיר מחדש (הליקון, 51.18 דקות).

שורה תחתונה: סוער, גועש ועמוס בשירים יפים.

■ בקצרה

← **"Lawless" / פסקול הסרט.** הפסקול הזה הוא אחד הדברים המעניינים שתשמעו. את המוזיקה, שאפשר להגידה רק כ"פולק עצבני", מנגנת הלהקה הפיקטיבית The Bootleggers (מבריי חי המשקאות) שהוקמה במיוחד לצורך הפסקול. היא מורכבת בין היתר מניק קייב, שגם כתב את התסריט, ומארתח אושיות כמו ווילי נלסון, מארק לניגן ואמיליו האריס. חפשו את הקאבר האנר-גטי ל"White Heat/White Light" של הוולווט אנדרגראונד (NMC יונייטד, 41.39 דק').

לורנס קיי: "היתה לנו הרבה יותר הצלחה באירופה – בייחוד בגרמניה. הם יותר רגישים למה שקרה. מוזיאונים אמריקאיים אומרים: יותר מדי זמן עבר"

התמונה שעל הקיר

חפשו באלבומי המשפחה המצהיבים תצלום של סלון הבית באירופה טרום מלחמת העולם השנייה. האם יש ברקע יצירת אמנות? לורנס קיי, עורך דין ניו יורקי המתמחה בהשבת יצירות אמנות שנגנבו, מספר **לכלכליסט** על הדרך הארוכה להוכחת הבעלות, אך גם על הצלחות בהיקף עשרות מיליוני דולרים

טלי שמיר, ניו יורק

למארי וון סאהר (Marei von Saher), מחליקה על הקרח בעברה, לא היה מושג שהיא היורשת של אחר מאוספי האמנות הגדולים בעולם, עד ששמעה על כך מעיתונאי הולנדי בשנת 1997. השיחה הובילה אותה למסע משפטי מתיש, ששיאו הגיע אחרי עשר שנים ונרדע כאחת התביעות הגדולות בהיסטוריה להשבת אמנות שנבזזה בידי הנאצים. "וון סאהר היא היורשת של ז'ק ג'ורדטסקר, שהיה סוחר האמנות היהודי המוביל בהולנד", מספר בראיון ל"כלכליסט" לורנס (לארי) קיי (kaye),

יצירה של יאן ואן דר היידן מאוסף גודטטיקר

מעורכי הדין המובילים בעולם בתחום השבת אמנות, שמייצג גם את וון סאהר. "גודטטיקר נמלט מהנאצים ברגע האחרון, במאי 1940, עם אשתו ובנו בן השנתיים. הוא מת על הספינה בתאונה נוראית", ממשיך ומספר קיי, "הוא יצא לעשן, נפל לפיר ושבר את המפרקת". אלמנתו ובנו הגיעו לקנדה ואחר כך לארצות הברית, בעוד אוסף האמנות שהשאירו מאחור הוחזר בידי הרמן גרינג. שניהם מתו זמן קצר לפני שוון סאהר, אשת הבן, ילידת גרמניה שאינה ממוצא יהודי, יצאה להולנד להשיב את היצירות המשפחתיות – שרבות מהן היו בבעלות מוזיאונים בהולנד.

"בסוף המלחמה בנות הברית הצילו הרבה יצירות, אבל כיוון שהיה מסובך להחזיר אותן ישירות לאנשים שאיבדו אותן, הן הוחזרו למדינות", מסביר קיי שהערב ישתתף בפאנל בנושא השבת פריטי אמנות שגזלו הנאצים, שיקיים

בית המכירות כריסטיס במוזיאון תל אביב. "כך קרה שהולנד מצאה את עצמה עם אוסף גדול כזה. רק ב-2002 הם אמרו 'אוקיי, אתם מוזמנים לדרוש מאיתנו יצירות שנבזזו על ידי הנאצים'". אחרי מלחמה משפטית לא קלה הושבו ב-2006 לוון סאהר 202 ציורי אולד-מאסטר, כולל יצירות מופת של אמנים כמו אנתוני ואן דייק, ג'ובאני בליני, פילופו ליפי וקלוד לוריי. חלק מהיצירות היא מכרה תמורת עשרות מיליוני דולרים, אבל בראיון ל"ניו יורק טיימס" הסבירה וון סאהר שלא עשתה זאת עבור הכסף, אלא למען זכרו של חותנה. קיי ושותפיו ממשיכים לעזור לה להשלים את האוסף, עם יצירות שצצות מדי פעם אצל סוחרים, במוזיאונים ובאוספים פרטיים.

"יש מי שקוראים לזה 'תעשיית שואה' וטוענים שאנשים עושים את זה רק בשביל הכסף", אומר קיי במהלך שיחתנו, שמתקיימת במשרד עורכי הדין המוביל הריקפיינשטין בניו יורק. קיי הוא שותף בפירמה וי"ר משותף של מחלקת האמנות בה. "נכון שמעורב בזה הרבה כסף, כי זו אמנות שנגנבה לפני 70 שנה והערך שלה מאוד עלה. אבל הסיבה היחידה שהיא לא בידי המשפחות במשך כל השנים האלה נעוצה בעובדה שהיא נגנבה בידי הפושעים הגדולים ביותר בהיסטוריה של האנושות".

כמה יצירות גנובות יש?

"קשה לדעת. אנחנו לא יודעים מה הושמד ומה מוחבא, אבל אומרים שמאות אלפי יצירות אמנות נעלמו בתקופת השואה ומעולם לא נמצאו".

סמים, נשק ואמנות

אמנות גנובה, אומר קיי, היא "הסחר הלא חוקי השלישי בהיקף, אחרי סמים ונשק", ואת השואה הוא מגדיר "אירוע עקירת הרכוש הגדול בהיסטוריה". המקרה שהכניס את קיי לתחום האמנות הגנובה היה דווקא מקרה מפורסם של שני דיוקנאות שצייר אלברט דירר, ואשר נגנבו בידי חייל אמריקאי מהגרמנים – מאוסף מוזיאון ויימר. "זה היה ב-1969, כשעוד הייתי סטודנט למשפטים", הוא נזכר. "עברתי כפקיד במשרד עורכי

לנכסים שבזזו הנאצים – רבות מהן לא מיישמות את זה בפועל.

"תביעה שהגישו יורשים של יהודי בשם פריץ גרינבאום, שמת בשואה והאמנות שלו נבזזה, נזרקה לא מזמן מבית המשפט בניו יורק, כי נקבע שהיורשים לא חיפשו את האמנות מהר מספיק", מספר קיי.

התיק שהוא החל לעבוד עליו באמצע שנות התשעים, להשבת "דיוקן של וול" מאת אגון שילה, הגיע לסיומו רק ב-2010. לאחר כמה ניסיונות כושלים להחזירו, הסתיים התיק בפשרה בסך 19 מיליון דולר, ששולמו ליורשיה של סוחרת האמנות האוסטרית לאה בונדי. תיק נוסף של קיי נידון בבית המשפט בקליפורניה כבר שמונה שנים. "המוזיאונים האמריקאיים נלחמים קשה מאוד", הוא אומר בנימה של תסכול, "היתה לנו הרבה יותר הצלחה באירופה – בייחוד בגרמניה. הם יותר רגישים למה שקרה. מוזיאונים אמריקאיים מסתכלים על זה יותר בריחוק ואומרים: יותר מדי זמן עבר. זה מאבק, אבל כל עוד ישנם יורשים אמיצים ועקשנים של אנשים שאיבדו את חייהם ואת יצירות האמנות שלהם בשואה, המאבק הזה יימשך".

בניו יורק. לעסקי החזרת אמנות שנגנבה בשואה הוא הגיע רק אחר כך. "מעט מאוד נעשה בנושא אחרי המלחמה. האנשים שסבלו בשואה לא רצו לדבר על זה. הם היו עסוקים מדי בשיקום חייהם", הוא אומר, "אבל באמצע שנות התשעים השואה במובן מסוים 'התגלתה מחדש'. באותה תקופה התפרסמו כמה ספרים על רכוש אבוד – אחד מהם הוא 'אונס אירופה' ('The Rape of Europa') מאת ליין ניקולאס. הספר, שתיעד אמנות באירופה ומצוין בו היכן התגלתה, גרם לאנשים לחשוב".

המאבק וההתיישנות

השבת יצירות אמנות שגזלו הנאצים היא הליך ארוך ומסובך, רצוף כישלונות ותכסיסים בירוקרטיים שונים ומשונים. "קשה מאוד להוכיח בעלות על יצירה", מסביר קיי. "היו לנו מקרים שבהם הצלחנו להוכיח בעלות רק כי בידי היורשים היה תצלום הסלון של אבות אבותיהם, ומעל לספה תלוי היה הציור המפורסם". בנוסף, הוא מסביר, כי אף על פי שמדינות רבות הסכימו כבר ב-1998 לא להתייחס לחוקי ההתיישנות כשזה נוגע

RADO

SWITZERLAND

Sintra

₪ 9,999

~~₪ 23,995~~

H. Stern

שעונים קונים בדיוטי פרי